

Життя в Красногорівці, уроки фарсі та інші сюжети (70-й «БЕРЛІНАЛЕ»)

Олена Новікова

Кадр з фільму «Зла не існує». Режисер Моххамад Расулоф. Іран.

Ажіотаж у публіки і гостей столиці ФРН під час «Берлінале»-70 уже віщух. На щастя, під час кінофоруму людство ще не переживало наступу зловісної пандемії коронавірусу... Кореспонденти уважно стежили за діями нового керівництва «Берлінале» – художнього керівника, колишнього керманіча кінофесту в Локарно, італійця Карло Шатріана і виконавчого директора, голландки Маріетте Ріссенбек, яка досі керувала Центром міжнародної дистрибуції німецьких фільмів.

Цього року Україна була представлена кількома стрічками. Документальною історією поділилася з глядачами режисерка Ірина Цілик у фільмі «Земля блакитна, ніби апельсин» (Україна–Литва). Це розповідь про реальне життя родини – матері і п'ятох дітей у Красногорівці на Донбасі під час російської агресії. Жінка жартує, що в сім'ї вона – і мати, і батько... Ми стаємо свідками бомбардування міста, чуємо вибухи, коли діти з мамою ховаються в підвалі, пристосованому для тривалого там перебування. Спочатку, коли почалася війна, мати перебралася в іншу, безпечнішу місцевість. Та невдовзі родина повернулася додому, у прифронтову зону, де все обжито, рідне і знайоме. Діти знову відновили навчання у звичайній та музичній школі. Під гуркіт вибухів старша донька мріє про майбутню кінопрофесію. Попри всі труднощі, мати збирає її в дорогу. На щастя, дівчина вступає до вишу, і навіть на бюджетне місце! Не можна без сліз слухати розповідь її молодшого братика, навдивовижу вродливого хлопчика, який відвідує музичну школу. Він говорить про те, як вони живуть в умовах війни, як під час обстрілу мусять бігти в підвал. Хіба тут до музики? І все ж у їхньому житті-бутті знаходиться місце й для музики.

Ця стрічка, вже удостоєна нагороди за найкращу режисуру на МКФ в Санденсі (США), мала позитивну рецензію в престижному виданні «Variety», її тричі демонстрували на «Берлінале» в програмі «Генерація 14 плюс». Перегляди завершувалися оплесками глядачів, Ірина Цілик дала інтерв'ю для низки видань.

Показали на фестивалі і фільм-антиутопію за п'есою Олега Сенцова «Номери» (співрежисер Ахтем Сєйтаблаєв),

який, як підкреслили організатори фестивалю, «був створений за неможливих обставин, у ситуації екзистенційного вакууму». Сенцов неодноразово виступав і на «Берлінале», і в Брюсселі із закликом не вірити російським агресорам на чолі з Путіним.

Взагалі українські кінематографісти добре підготувалися до презентації наших стрічок на європейському кіноринку. Почали з фільму Ірини Цілик на стенді України вже 22 лютого, далі можна було переглянути: «Забугі» Дар'ї Онищенко, «Захар Беркуг» Ахтема Сєйтаблаєва і Джона Вітена, «Віддана» Христини Сиволап.

Світову програму кінофоруму відкривала стрічка Вадима

Кінорежисерка Ірина Цілик. Її документальну стрічку «Земля блакитна, ніби апельсин» було показано на Берлінале, 2020.

Кадр з фільму «Земля блакитна, ніби апельсин».
Режисерка Ірина Цілик. Україна, Литва. 2019.

Перельмана «Уроки фарсі» (Німеччина-Росія-Білорусь). Її режисер, уродженець Києва, якого мати підлітком вивезла в Канаду, де він здобув освіту в галузі кіно, режисер низки фільмів у Голлівуді, завжди позиціонує себе як український кінематографіст. Стрічка викликала зацікавлення й дістала досить позитивну оцінку журналістів і глядачів. У фільмі, в основу якого, як пишуть, лягла реальна історія, йдеться про юнака-єврея (актор Науель Перес Біскаярт), який по дорозі на розстріл, отримав від сусіда в обмін на їжу книжку на фарсі. Під час розстрілу йому вдалося врятуватися від смерті, і от коли йому вдруге загрожує розстріл, він удає з себе перса, і це його рятує. В подальшому житті в концтаборі йому доводиться балансувати на межі між життям і смертю, зокрема, коли німецький офіцер, який відає табірною кухнею, зацікавився ним як носієм перської мови і захотів брати уроки фарсі. Офіцер має брата, власника ресторану в Тегерані, і також мріє відкрити подібний власний заклад після війни. Заради виживання полонений починає вигадувати слова й складати з них речення та навчати цій вигаданій мові свого начальника. Один з німців-охоронців намагається довести начальству, що перс – насправді єврей. Ця гра триває кілька років. Після завершення війни концтабір опинився в американській окупаційній зоні. Німецькому офіцерові, начальнику кухні в концтаборі, в цивільному одязі вдалося втекти, його «вчитель» відмовився тікати разом із ним. «Перс» розповідає американцям про табір і полонених. І тут проявилася його феноменальна пам'ять. Наливаючи в'язням суп, він завжди цікавився, як їх звати. Отож, розповідаючи після звільнення американцям про полонених, він назвав усіх на ім'я. А це – кілька тисяч в'язнів. Вийшло так, що він таки помстився своєму «учневі»: прилетівши в Іран, німецький офіцер пред'явив в аеропорту фальшивий паспорт, який викликав підозру. Німець почав пояснювати ситуацію мовою «фарсі», його, звісно, не розуміли, тому заарештували.

У минулому на «Берлінале» існувала рубрика «Перспективи німецького кіно», яка не була особливо популярною. Цьогоріч німецькі фільми приєднали до програми «Світова прем'єра». «Ундіна» Крістіана Петцольда перегукуєть-

ся з класичною німецькою романтичною баладою про чарівну дівчину-красуню, яка виросла з дитинки, винесеної хвилями до рибалок з моря. Коли закоханий в неї лицар зрадив її з іншою, Ундіна повернулася в рідну стихію, а його перетворила в тоненький струмочок, що тік за нею... Героїня фільму «Ундіна» – темпераментна красуня-екскурсовод музею берлінської міської архітектури – зізнається коханому, що, якщо він її зрадить, жити далі вона не стане. Він таки зрадив її. А під час раптового потопу в музеї вона рятується з якимось незнайомцем, закохується в нього і переживає з ним щасливі години довгих зустрічей. Якось із її коханим, за професією водолаз-ремонтником, стався нещасний випадок, після аварії він опинився в реанімації. Дівчина, яка з ним працювала, а тепер перебуває біля нього в лікарняній палаті, повідомляє Ундіні, що він щойно помер. Ундіна, не знаючи, що коханий водолаз усе ж прийшов до тями, вирішує вкоротити собі віку, але перед тим відплатити колишньому коханцю, який насміхався над її новим коханням, утопивши його в басейні. Чудову гру Паули Бір відзначено «Срібним ведмедем» за найкращу жіночу роль, а також нагородою ФІПРЕССІ.

Фільм «Поліція» французьки Анне Фонтане відтворює реальну ситуацію з депортацією іноземців у Франції. Троє поліцейських вивозять до аеропорту громадянина однієї із середньоазійських республік колишнього СРСР, хоча він очікує на дозвіл перебування в країні як політичний біженець. Дізнавшись про це з листа, який був при чоловікові, двоє поліцейських, попри наказ про його депортацію і невдоволення третього колеги, зупиняються в лісосмузі, відчиняють двері і розходяться в різні боки, даючи іноземцю можливість утекти, але той залишається, бо... куди ж йому звідси податися? Коли він розуміє, що наближаються до аеропорту, намагається ударами скроні об авто вкоротити собі віку, але безуспішно. По прибутті виявилось, що причини боятися у нього були небезпідставними. У вузькому проході спецвиходу на аеродром на нього накидаються троє бандитів і затягують на борт. Поліцейські, зрозумівши кримінальну ситуацію, домовляються з пілотами про захист біженця і затримання терористів.

Німецькі кінокритики пророкували нагороду фільму «Берлін, Александерплац» Курбана Бурхані за романом Альфреда Дебліна. Це кримінальна драма з головним героєм – африканським іммігрантом Франсисом. Колись на початку ХХ ст. в провулках біля Александерплац жили злодії й повії, зате в центрі був розкішний сад, де співали солов'ї. Тепер це досить брудна площа з неприємними запахами, забудована ланцюгом великих крамниць, всередині й довкола яких, наче у великому мурашнику, товпляться люди. У фільмі багато криміналу й бруду, які поступово ламають доброго й наївного хлопця з Африки. Виживши в страшних подіях, відсидівши у в'язниці за наркотики, він, врешті-решт, стає законотримачем та добропорядним громадянином. Можливо, німцям не дуже приємно було дивитися на всі ці перипетії, і фільм не дістав відзнаки.

Порадувала глядачів французька комедія «Видалити історію» відомих режисерів-комедіографів Бенуа Делепіна та Густава Керверна. В невеликому містечку живуть непогані люди, життя яких склалося невдало. Молода жінка без спеціальної освіти, без постійного заробітку (через це її син мешкає з батьком), з постійним боєм у спині розуміє, що має якось вийти з цієї ситуації. А поки що від нудьги йде до бару трохи розважитися. Поруч живе добрий сусід, у якого особисте життя також не склалося. Окрім того, його доньку цькують у школі однокласники. Він безпомічний і втішається тим, що крутить роман по телефону з якоюсь Мірандою, в голос якої закохався. Їдучи за донькою в школу, сідає в таксі, водійка якого до певного часу працювала диспетчером на атомній станції, але допустила витік радіації через неухважність, бо, наче наркоманка, захоплюється багатосерійними фільмами, через що втратила роботу. Усі троє безпорадні. Лузери, залежні від пасток сучасного Інтернету. Та, що пішла до бару забути алкоголь, сп'янівши, віддає свою картку якомусь молодикові, щоб той заплатив за випивку. Наступного дня помічає, що з її картки знято купу грошей... У пошуках заробітку вона за оголошенням в Мережі вилітає за кордон для зйомок у кіно. Але її ошукали, і вона змушена зніматись у порнофільмах. У цей час її сусід за останні гроші вилітає за кордон для зустрічі з Мірандою і за вказаною адресою опиняється в приміщенні, де стоїть автомат з обличчям жінки, який відповідає на дзвінки солодким голосом. Після знайомства з таксисткою-невдахою сусіди об'єднуються задля розв'язання своїх проблем. Повернувшись після марних пошуків додому, вони розуміють, що кращого від свого дому і своїх друзів немає нічого. До речі, роль головної героїні виконує непрофесійна акторка, яка має «море шарму». Тепер її запрошують грати в інших стрічках. Фільм отримав «Срібного ведмеда».

Героїня фільму «Жінка, що втекла» режисера Хон Сан Су з Південної Кореї справді не сидить на місці. Вона заходить до подруг, до знайомих. Десь слухає їхні розповіді про життя, іншим розповідає, який у неї гарний чоловік, як він її любить, і навіть трохи набридає своєю балаканиною. У деяких приятельок просить за щось вибачення. Від однієї, зажуреної, вибігає і невдовзі повертається з дорогим подарунком – шикарним кімоно, що має втішити її... Нарешті, вона зустрічається з колишнім чоловіком, від якого втекла і якого іноді бачить на ТБ з виступами про політику, і радить йому трохи скорочувати свою балаканину на екрані. Елегантній стрічці про жіночу дружбу дістався другий за значенням приз – Гран-прі «Срібний ведмідь» за найкращу режисуру.

З багатьох фільмів постає досить безрадісна картина світу. Особливо сильний акцент на цьому поставлено у філософському фільмі «Опромінення» (режисер – камбоджієць Рітхі Пань, родина якого постраждала від кривавого диктатора Пол Пота). На екрані – братовбивчі війни, голод, нацизм, убивство дітей. Операторською цікавинкою стрічки є те, що одна й та сама подія подається паралельно, одночасно в трьох площинах. Режи-

Кадр з фільму «Жінка, що втекла».
Режисер Хон Сан Су. Південна Корея, 2019.

сер отримав нагороду в категорії «Найкращий документальний фільм» разом із премією 40 тис. євро від радіо «Берлін-Бранденбург».

Привезла свою нову роботу на кінофестиваль і відома польська режисерка Агнешка Голланд. «Шарлатан» – епічна картина, в основу якої, як кажуть поляки, лягла реальна історія знавця лікарських трав, що змолоду цікавився дарами природи і став лікарем-натуропатом. У нього оригінальний метод встановлення діагнозу хвороби за аналізом сечі пацієнта. В молодості на його збори трав звернула увагу відома знахарка. Вона й навчила хлопця встановлювати хворобу пацієнта за його сечею. З часом він розбагатів, має великий будинок, біля дверей якого на нього завжди чекає великий наговп. У старості до нього напросився в помічники юнак, який взявся бозна-звідки і справді став йому в пригоді: стежив за чергою пацієнтів, потім почав друкувати їхні історії хвороби і діагнози на друкарській машинці. Лікар старіє, втомлюється, він придбає авто, яким керує молодий помічник. Режисерка піддалася моді і в одну з ліній сюжету ввела гомосексуальну любов. Коли настали часи німецької окупації, вищі військові чини спочатку планували розстріляти лікаря як чаклуна. Врятувала його здатність встановлювати точний діагноз. Після перемоги над окупантами нова влада посадила лікаря у в'язницю за співпрацю з німцями. Він переконує, що його місія – лікувати хворих, незважаючи на їхні національність і статус. Лікаря надають адвоката. Той, ознайомившись із справою, стає на бік ув'язненого. Та це не допомогло. Лікар не захотів прийняти правила цього несправедливого світу і прийняв якусь пігулку, щоб піти з життя... Якщо на минулих «Берлінале» Агнешка Голланд отримувала відзнаки, то на «Берлінале»-70 цього не сталося.

Головний приз фестивалю – «Золотого ведмеда» за найкращий фільм члени журі на чолі з відомим британським актором Джеремі Айронсом присудили іранському режисерові, політичному дисидентові Мохаммаду Расулофу за стрічку «Зла не існує» – психологічну розповідь про смертну кару і її виконавців, яка складається з чотирьох тематично поєднаних новел.